

A megvalósításra irányuló kezdeményezést a szülőknek felvilágosításán és szavaztatásán kezdené, az iskolai hatóságokkal szemben többek között mint hathatós érvet a fűtőanyagban elérhető tetemes megtakarítást is ajánlja. (!)

Eberhard mint ellenzék a reform hívei után megszólaltatja ellenzőit is, a kiknek táborában látjuk *Krafft-Ebinget* és *Virchowot*. De ennél is nyomósabb a «*Königlich preussische wissenschaftliche Deputation für das Medizinalwesen*»-nek még 1869-ből kelt szakvéleménye, melyben többek között ez foglaltatik: «Az egyetemeken szerzett tapasztalatok igazolják, hogy még a szorgalmas hallgató is csak nehezen bír el öt egymásután következő előadási órát (helyesebben $\frac{3}{4}$ vagy $\frac{1}{2}$ órát!) és az utolsó órában már nem rendelkezik testi és szellemi frissességgel.» Minthogy a tanulókkal és tanítókkal szemben támasztott igények azóta még gyarapodtak, könnyen elképzelhető, hogy mit jelentene ez a rendszer az elemi iskolában! Fejtegetéseinek további folyamán a kérdésnek egyéb, gyakorlati jelenségeivel foglalkozik, melyek végeredményben egy a mai állapotból kiinduló olyan megalkuvásra vezetnek, hogy a 3 órás délelőtti tanításra egy 3 órás szünet után egy 2 órás délutáni tanítás következze. Az iskola valódi értelmében *nevelő-oktató* intézmény, mely eleve kizárja, hogy a lakosság zömének gyermekeit egész délután szabadjukra engedje.

A ki ebben a legújabb, nálunk kétség kívül német minta után nagy garral hirdetett egyedülüdvöztető reformban alaposabb tájékozást kíván szerezni, annak mindhárom dolgozatot bátran ajánlhatom. Nekem sok tanulsággal szolgáltak a kérdésnek beható tanulmányozása közepette s csak megerősítettek abban a *pædagogiai lelkiismeret* által ellenállhatatlanul hangoztatott követelésben, hogy a gyermek érdeke valamennyi tényező között első és legfontosabb lévén, a 4—5 órás egyhuzamban való tanítás az elemi iskolában mellőzendő s erőnket hálásabb és sürgősebb reformokra, *belső* reformokra fordíthatnók. *kf.*

Über den Stand der Schulhygiene in Deutschland, von *H. Griesbach* (Lipsee 1903, 50 lap).

Egy nagyon érdemes s olvasóink előtt előnyösen ismert szerzőnek sok tekintetben tanulságos dolgozatáról van itt szó, melyet a «*Gesellschaft deutscher Naturforscher und Ärzte*» tavalyi közgyűlésén mutatott be. Hogy az iskolai egészségügynek mai állapotáról hiteles képet nyerjen, *Griesbach* 50 főkérdésből álló részletes kérdőíveket küldött szét a német birodalom összes középiskolájának s azonkívül vagy 6000 felső nép- és polgári iskolának. Ebben a füzetben közli a válaszok főbb eredményeit és a végén lenyomatja a kérdéseket is. A gazdag s 17 táblázatban számokkal is feltüntetett anyagot három

főcsoportba osztja: 1. az iskolaépületeknek és berendezésüknek egészségi viszonyai, 2. az iskolaorvosi intézmény, 3. a tanításnak hygiénája. Egy rövid ismertetés keretében merő lehetetlenség mindazt felsorolni, a mi tanulságosat és üdvöset a szerző elmond, azért a következőkben az eredetinek tanulmányozására óhajtom csupán az érdeklődőknek figyelmét felhívni. A már említettem táblázatoknak egy része (VIII—XVII.) a porosz középiskoláknak és reformiskoláknak, valamint a francia középiskoláknak legújabb órabeosztását tünteti fel, melyeket a szerző a túlterhelés szempontjából hasonlít össze és tesz szóvá, m. p. mind a tanuló, mind a tanár szempontjából. Hogy az egész vonalon könnyítéseknek szószólója, az nem lep meg, mert hisz Griesbach a hygiéna szemüvegén át nézi a dolgokat. A gyakorlatjavítást mint meddő munkát, mely az idegességnek legfőbb forrása, kárhoztatja. Die Korrekturlast der Lehrer ist ein alter Zopf, der endlich abgeschnitten werden sollte (41. lap). Kikel az érettségi vizsgálatok ellen és a válaszok 55%-val együtt ennek a vizsgálatnak és még néhány-
nak eltörlését indítványozza. A tanítás célját illetőleg a beérkezett válaszok 30 százaléka az alábbi szállítást szükségesnek, 50% üdvösnek vagy lehetségesnek mondja, a többi 20% lehetetlennek. Sokalja a klasszikus nyelvekre és a matematikára fordított időt és Németországnak a francia Lemaître-hez hasonló, modern szellemű embereket kíván. (42. l.) Feltétlen híve az egyhuzamban való tanításnak és a reformiskoláknak stb.

A füzet elolvasása után benyomásunk az, hogy a szerző az iskolát valami „szükséges rossz”-nak veszi, melynek hátrányos oldalain a lehetőség szerint lendíteni igyekszik, miközben nem egy túlzásba téved. Annak a bizonyos nagyító és kicsinyítő szemnek következménye ez, s azért jó lesz fontolásra venni, hogy a jövő nemzedék csakis hygiénából ép oly kevésbé fog megélni, mint merő ismerethalmazból. Én legalább azt akarom remélni, hogy a mai hygiénikus áramlat nyomán mihamarabb megjöj a pädagogia ideje is, melyet ama másik ketítőné jóval értékesebbnek tartok.

kf.

Versicherungs-Wissenschaft an deutschen Hochschulen von

Manes Alfred (dr. jur. et phil.), Berlin, 1903. (E. S. Mittler u. Sohn, 8° 730.)

Az előttünk levő füzet összefüggően előadja azon véleményeket, melyek ezidőszert a mindjobban fellendülő biztosítási tudományok képviselőinek két nagy táborát: az elmélet és a gyakorlat embereit szembe állítják, és részletesen bemutatja a biztosítási tanulmányok oktatásának német főiskolákon való megvalósítását. Manes könyvét igen ajánlhatjuk mindazoknak, kik a biztosítási oktatás történetével,